

Natuurrijk Nederland

Nederland opnieuw inrichten en voor de helft tot natuurrijk leefgebied maken is dé stap voorwaarts in de enorme uitdagingen voor ons klimaat, milieu en welzijn. En het kan ook nog budgetneutraal: een ruimhartige en vrijwillige compensatie van de agrarische sector kan betaald worden door op een miniem deel van de grond huizen te bouwen. Zo lossen we ook de urgente woningnood op, menen Iman Stratenus en Folef van Nispen

De polemiek over klimaat en milieu wordt zo gevoerd: zijn wij bereid om onze levensstandaard aan te passen (vliegen, autorijden, vlees eten, economische groei) om het leven op aarde te redden? Het verbaast ons dan ook niet dat er na al die jaren van wetenschappelijk onderbouwde waarschuwingen nog steeds geen grootschalig deltaplan voor het klimaat en milieu van de grond is gekomen en de rechter eraan te pas moet komen om de overheid tot actie te dwingen. Een toekomst van minder is immers voor de meesten niet aantrekkelijk. Natuurlijk willen wij het leven op aarde beschermen. Maar we houden ook van de levensstandaard die we hebben gecreëerd. En moeten we ons daarvoor schamen?

De grote vraag is dus of we de brug kunnen slaan tussen ons leven én onze levensstandaard. Kunnen we de grote uitdagingen te lijf en een wenkend perspectief bieden voor het leven dat we dan zullen leiden? Is er een toekomstvisie voor een mooi, schoon en welvarend Nederland? Is de enorme transitie die nodig is haalbaar en betaalbaar? En kunnen zij die het meest moeten veranderen daar vrijwillig aan meedoen, omdat ook hen perspectief en een gulle compensatie wordt geboden?

Met die vraag zijn wij aan de slag gegaan en hebben we de contouren van een plan gemaakt: onze beste versie van een Nederland waar wij in de toekomst graag zouden willen wonen. Dit plan heeft de ambitie om de problemen van klimaatverandering, milieuvervuiling, verlies van biodiversiteit en woningnood grootschalig aan te pakken – met behoud van welvaart en een aantrekkelijk perspectief voor ons allemaal en de generaties na ons. Het plan komt uiteraard bovenop alle noodzakelijke maatregelen om het gebruik van fossiele brandstoffen snel uit te faseren en de uitstoot van broeikasgassen te verminderen.

Onderweg zijn we ons nog meer bewust geworden van de urgentie. De feiten spreken voor zich. We hebben geen tijd te verliezen om echt iets te doen aan de grote problemen die we als mensen zelf veroorzaakt hebben.

Nederland voor de helft tot natuur maken. Dat is de kern van onze visie. Dit kunnen we doen door een groot deel van de eigenaren van landbouwgronden op vrijwillige basis ruimhartig te compenseren voor deze transitie. Dat kunnen we betalen door een klein deel van het verworven grondgebied te verkopen als bouwgrond. De oplossing van het woningnoodprobleem financiert zo voor een belangrijk deel de oplossing voor het klimaat- en milieuprobleem. En we maken van Nederland een nog veel mooier en aantrekkelijker land.

De sleutel tot verandering ligt in ons grondgebruik. Nederland is voor 66% landbouwareaal, 19% is bebouwd en 15% is natuur. Naast het reduceren van de uitstoot van broeikasgassen is er geen betere oplossing om de klimaat- en milieuproblemen te lijf te gaan dan ruimte te geven aan natuur. Groeiend bos en overige natuur slaat enorme hoeveelheden CO₂ op. In vrije natuur kan de verloren gegane biodiversiteit zichzelf weer gaan herstellen, hetgeen een grote positieve invloed heeft op ons eigen leven. Meer bos, heide, rietvelden en kruidenrijke graslanden betekent minder monocultuur, minder stikstof en minder pesticiden. Het betekent ook betere temperatuurregulatie, betere waterretentie en een betere gezondheid van mensen. En in een fors uitgebreide natuur kunnen wij wonen, werken en recreëren.

Die enorme toename van natuurgrond kan komen op het huidige landbouwareaal. We zijn van oudsher een agrarisch land met vruchtbare grond en grote efficiëntie. Maar slechts een paar procent van de werkgelegenheid en de economische welvaart wordt gegenereerd op twee-derde van de grond, terwijl de belasting voor klimaat en milieu door de landbouw hoog is. Voor de eigen voedselvoorziening is zoveel landbouwgrond niet nodig: een derde van de verbouwde gewassen wordt veevoer en 75% van de totale voedselproductie in Nederland is voor de export. De realiteit is ook dat veel boeren het economisch zwaar hebben en zonder subsidies of een windmolen in de wei het bedrijf moeten sluiten. Veel boeren willen graag veranderen, maar ze hebben daar wel hulp bij nodig.

Door 1,2 miljoen hectare landbouwareaal om te zetten in natuur kunnen we een steeds groter deel van de CO₂-uitstoot opslaan. De biomassa neemt immers toe terwijl we de uitstoot steeds meer beperken. Door de inkrimping van de agrarische sector zal de uitstoot van broeikasgassen enorm verminderen. De nieuwe natuur zal op termijn de uitstoot van broeikasgassen kunnen absorberen. De balans in de biodiversiteit kan zich tegelijkertijd herstellen.

De compensatie voor 1,2 miljoen hectare landbouwgrond kost veel geld. We schatten het op 100 miljard EUR. Wij verwachten dat het voor een grote groep landeigenaren aantrekkelijk zal zijn om uit vrije keus voor een ruimhartige uitkoop- of subsidieregeling te kiezen. Wij vinden dat rechtvaardig: het is duidelijk dat niet louter de agrariërs van Nederland blaam treft voor de klimaat- en milieuproblemen waar we als maatschappij voor staan: die hebben we met z'n allen gecreëerd en we moeten er ook met z'n allen uitkomen.

We houden meer dan genoeg landbouwareaal over om in onze vraag naar voedsel te voorzien en belangrijke export te behouden. Namelijk nog steeds een miljoen hectare en een derde van alle grond. Dankzij de ruimhartige compensatie en hoogwaardige landbouwtechnische kennis en innovatie kunnen we ook in de toekomst de wereld leiden, zij het op geheel nieuwe wijze: de natuurinclusieve kringlooplandbouw, de bosbouw en de op biomassa gerichte economie.

Wij pleiten er voor om de dialoog over het heilige huisje van de landbouwgronden nu aan te gaan. Maar ook over een ander heilig huisje: dat er geen bouwgrond bij moet komen. Als we anderhalf procent van ons totale grondgebied zouden omzetten in bouwgrond, kunnen we een miljoen woningen neerzetten: duurzame huizen die betaalbaar moeten zijn voor starters en ouderen. Zo kunnen we het woningnood probleem oplossen en de transformatie financieren. Die anderhalf procent levert namelijk ruim meer dan de benodigde 100 miljard EUR op. De duurzame bouwsector zou jarenlange groei kunnen meemaken.

Centrale regie is noodzakelijk om dit plan voor een nieuwe ruimtelijke indeling van Nederland uit te voeren. Een multidisciplinaire centrale overheidsinstantie zou deze rol kunnen vervullen. Maar centrale regie betekent niet alles bepalen: de uitvoering moet decentraal gedaan worden, met betrokkenheid van provincies, gemeenten, landeigenaren en burgers. De nieuwe natuur wordt namelijk van ons allemaal.

Wij denken dus dat het kán: de urgente uitdagingen te lijf gaan met perspectief voor ons allen om in een veel mooier en aantrekkelijker land te leven. Wij gaan daarover graag in gesprek. Volgend jaar is er immers weer een regeerakkoord te schrijven.

Iman Stratenus en Folef van Nispen

Dit is een verkorte versie van het essay Natuurrijk Nederland – Budgetneutraal naar een Nederland met 50% natuur.